

JÁSZSÁG

TÁRSADALMI, MŰVELŐDÉSI, GAZDASÁGI ÉS IRODALMI FOLYÓIRAT
I. ÉVFOLYAM JÁSZBERÉNY, 1929 NOVEMBER 4. SZÁM

Utban Berlin-felé

Aranyos Prága, magyar katonákkal a prágai várban, az ezer esztendőszidőtemető, miért mosolygott Ly-Fau ur Meissenben, a német köztársasági ünnep, berlini erkölcsök

Zlatá Praha, aranyos Prága — hirdetik mindenféle a különféle színű utikaulazok. Szép város, tagadhatatlan, erre a nagyszerű jelzőre azonban mégsem szolgál rá ez a Moldvparti metropolis.

A Hradcany pompásan csipkézett tornyai királyi koronakéntülnekugyan a város homlokán, a fénylő korona alatt azonban a mi Tabánunkra emlékeztető házsorok is tartkiják a széles és nyüzsgő körutakat.

Néhány főutvonalon zajlik le az egész forgalom és az ember csodálkozva kérdezné, hogy hol van az a 700.000 ember, amelyik a lexikon adatai szerint Prágát lakja, ha nem tudná, hogy erre a magas számra csak a távoli külvárosok hozzácsatolásával tudták feltornászni a főváros lakosságát.

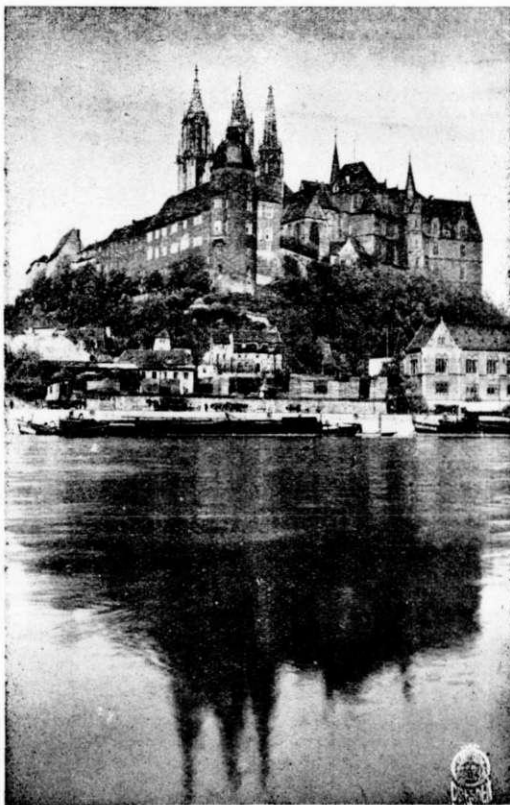
Óriási mértékben folynak az építke-

zések és hatalmas tempóban akarja Prága behozni azt a mulasztást, melyet évszázadokon keresztül elkövetett. Azt mondják

odaát, — hogy Bécs nyomta el őket és azért nem tudtak fejlődni. Lehetséges, hogy így volt, bár az is lehet, hogy csak üres kifogás az egész; az azonban bizonyos, hogy Prága már virágzó város volt akkor is, amikor a magyar főváros csak a budai várból és környékéből állott s amikor a Kosuth Lajos-utca és az Andrássy ut vidékén a mai remek paloták helyén még a tégláégető kemencék füstölögték.

*

Az utcákon rengeteg az uniformis. — Nem gondolnám, hogy valamilyeni katona lenne, de ha csak állig fegyverben lehet Masaryk birodalma. — A Hradcany

Meisseni vár

oszlopos teraszán találkoztam épen három nyitrafegyvei fiatal, kik szintén a cseh-szlovák állam angyalbőrét viselték. Nehezen akartak velem szóbaállni, úgy látszik félték tőlem, de mikor megmutattam a magyar utleveletem, mingyárt könnyebben oldódott a nyelvük.

*

Sokat hallottam már beszélni a prágai ghettről. Hosszu évszázadokon keresztül Prága volt a világ minden részébe szét-szórt zsidóságnak lelki és szellemi központja. Ezt a szerepét csak a legutóbbi években veszítette el, midőn az ügyes angol gyarmati politika a cionisták nyakába varrta Palesztina kolonizálásának gondját, vagy mint hivatalosan mondják, hozzá segítette a zsidókat Palesztina feltámasztásához. A prágai zsidótelepülésnek nyomai a VIII. és IX. századig nyúlnak vissza. A XI. században már önálló zsidóközség alakul a város keretén belül és 1347-ben ez a község már külön királyi zászlót kap. Mint később hallottam, ez a zászló a prágai zsidók egyik legnagyobb büszkesége azzal a másik zászlóval együtt melyet 1648-ban kaptak abból az alkalmából, hogy a svédék támadásánál ők is kivették hősiessen részüket a város védelméből.

Ebből a régi zsidóvárosrészből, a mi időkig csak a városháza, az iskola, egyik zsinagóga és a temető maradt meg belőle. Épen szombati nap volt, amikor ott jártam és így sem a városházát, sem a temetőt, sem a zsidómuzeumot nem nézhettem meg belülről. Löw ur azonban, aki a Gólemmondáról híres Löw rabbi leszármazottjának vallotta magát s akivel a temető rácsánál ismerkedtem meg, szívesen ajánkozott rá, hogy végig vezet a zsidónegyed látnivalóinak során. Mikor már végigjártunk minden látnivalót, hálfáldokva szorítottam meg Löw ur kezét, aki azonban diszkrétan a fülembé sugta, hogy 10 korona (1 P 70 f.) jár neki a kalauzolásért. En kissé sokaltam ezt a honoráriumot az önként vállalt negyedóras kalauzolásért és meg is lepett a dolog, hogy a nagy Löw rabbi leszármazottja nem restel szent szombat napján pénzt kérni a jámbor idegentől. Löw ur azonban megnyugtatta háborgó lelkiismeretemet és halárhozott hangon kezdett noszogatni, hogy nyuljak csak a pénztárcámba és a többit bizzam csak rá, majd elintézi ő az Ur-istennel.

*

A „Dresda” fedelzetén láttam először Ly-Fau urat, aki az ázsiai sárga bőrűek tipikus fekete csontkeretű szemüvegével

az orrán, világozzsürke esőköpenyben és az elmaradhatatlan fényképezőgéppel a kezében sétálgatott a hajó orra körül és gyönyörködött az Elbe két partján elterülő csodásan szép vidékben. A hajó lassan uszolt a selymes kék vizen. Apró kis erdők, tisztára mosott kis faluk vonultak el szemünk előtt. A távolból a meissenai vár hatalmas tömbje meredt az ég felé. Néhány kanyarodó után egészen a vár alá kerültünk, majd hajónk befutott a kikötőbe. Alig szálltunk le néhányan, azok közül is legelőbb helybeliek lehettek, mert minden megállás nélkül azonnal a város felé igyekeztek. Az idegen létovaságával csak ketten álldogáltunk a kijárat előtt és csak ketten olvastattuk a figyelmeztető táblát, hogy hogyan és milyen uton juthatunk el a „Manufaktur”-hoz, ami alatt a porcellán gyárat kell értenünk és csak ketten indultunk meg a gyár irányába. A másik Ly-Fau ur volt.

A közös cél és a közös tájékozatlanság összehozott bennünket. Röviden elmondtunk egymásnak mindent, amit így harmadjában magunkról közölni szükségesnek tartottunk. Alig tíz perces út után a manufaktúrhoz érkeztünk s közben megtudtam, hogy Ly-Fau ur Indokínában született, sokáig élt Párisban s odahaza Kínában valamelyik középiskolában a modern európai nyelvek tanára.

Meissenben aznap épen országos asztaloskongresszus volt. A gyárban egy olyan csoporthoz kerültünk, amelyik kettenk kivételével tisztára németekből és tisztára asztalosokból állott. Végignéztük a porcellángyártás egész proceduráját, megbámoltuk azt a fantáziát felülmúló őriasi munkát, amelynek árán ezek a hires és sokszor alig megfizethető értékű porcellánok napvilágot látnak. Vezetőnk nagy bőbeszédűséggel némileg kioktatott bennünket a porcellángyártás történetéből is és így megtudtuk azt is, hogy a meissenai gyár egyike Európa legrégebbi gyárainak és már háromszázados multra tekinthet vissza. Ly-Fau barátom a vezetés alatt már több ízben is úgy tett, mintha mosolyogni akarna, mikor azonban a gyár háromszázados mulját emlegették előtte, határozottan mosolyra szélesítette sárga ábrázatát.

Mikor kijöttünk a gyárból, meg is kérdeztem tőle, hogy miért mosolygott, mire ő szeliden csak annyit felelt: Hát nem mosolyogni való az, hogy maguk európaiak olyan nagyra vannak a kultúrájukkal, pedig higgyék el, hogy amit tudnak, annak az alapját mind tőlünk tanulták. Nálunk például már ezer évvel ezelőt!

is gyártottak selyemfinomságu porcellánokat, nálunk a sötét keleten és maguk itt azzal büszkélkednek, hogy már háromszáz esztendő a porcellángyártásuk. Hát nem nevetni való ez?

Kilátás a prágai Hradcanyra

Augusztus 11-e, a német alkotmány meghozatalának 10. évfordulója éppen Berlinben talált. Nem vagyok nagy barátja a népnépszavazásoknak, de erre a napra már ösztönös kíváncsi voltam. Oly sokat hallottam már a németek tömegfelvonulásairól, tömegünnepélyeiről, hogy örömmel kaptam az alkalmat, midőn egyik berlini ismerősöm egy stádionjeggyel ajándékozott meg. A nagy köztársasági ünnepélyek ugyanis a stádionban folytak. Ez a sportpálya, azt mondják több mint százezer ember befogadására alkalmas.

Fél órával az ünnepek kezdete előtt jelentem meg a helyszínen, ekkor már jóformán minden hely el volt foglalva. Életveszélyes tolongás volt mindenfelé. A tribünökön a közönség nyüzsgött, a tribünök mögött meg a tornászok, uszók, felvonulók, énekesek és rendezők tömege zajlott.

A zene megadta a jelet és a művészek bevonultak. Bocsánat, hogy ezt a nagyon elcsépelet cirkuszi kiszólást használom, de valahogyan az egész ünnepség alatt nem tudtam szabadulni attól a gondolatától, hogy most a Barnum-cirkusz diszleodását nézem. A helyzet ugyanis a következő volt. Egy emelvényen a német hadügyminiszter beszélt, kinek szavait a stádion négy sarkán négy hatalmas

hangszóró ordította tovább. Alig hogy befejezte a hadügyminiszter ur, bevonult vagy ezer iskolásgyermek és a németzínerekre festett lebernyegekben körüláncolták a stádion belső gyűrűjét, miközben egyesek a közepén klasszikus táncokat lejtettek. Ezalatt a porondon különféle tornagyakorlatok is voltak láthatók, sőt, hogy a diszharmónia még teljesebb legyen, a pálya egyik végében levő uszómedencében egyidejűleg műugróversenyt is tartottak.

Igy ünnepelték a németek alkotmányuk tizedik évfordulóját.

*

A mi kis nyárspolgári életünkben, ha valami erkölcstelene akarunk példát keresni, akkor a modern Szodomát és Gomorrhát — Párist szoktuk emlegetni. A Párist még sosem látott idegennek rendezésen igen kusza fogalmai vannak erről az igen pompás városról és általában az egész francia népről, melyet a jólinformáltság tudatával igen sokan hajlamosak a dekadencia és a degeneráltság bacillus-hordozóinak tekinteni. A németekben ezzel szemben még a háborúból visszamaradt reminiscenciák alapján állandóan a szolidaritás, a takarékoság, az erő mintaképeit szerettük látni.

Berlinben azonban egy kicsit megváltozik a véleményünk. Berlinben már úgy látjuk, — amit egyébként már Franciaországban is sejtettünk, — hogy az a Páris nem is olyan fekete, mint amilyenre festik. Igaz, Párisban ezrével vannak az éjszakai mulatók, s a mulatókban és a mulatók előtt a kokottok tömege vár a világ minden részéből odavetődött idegenre, de azért azt mégsem lehet állítani, hogy minden párisi urilánynak megvolna a maga külön kis legénycélete. Mielőtt Németországba elvetődtem volna, mindig azt hittem, hogy csak pajzán mese az, amit arról a bizonyos kapukulesről reglének. Németországban ugyanis éjszaka nem a házmaster nyitja a kapukat, hanem maguk a lakók és ha egy kislány eléri a életének 15. 16. esztendejét, ő is megkapja az éjszakai szabad ki-bejárásnak eme attributumát.

Megkérdeztem egyik berlini ismerősömet, hogy mit szoktak a szülők ehhez a női egyenjogúsághoz, mire azt a választ kaptam, hogy egyikük próbál küzdeni ellenük, mások úgy tesznek, mintha nem vennének tudomást róla, ismét mások azt hiszik, hogy ezek az éjszakai kimaradások az esti táncolások határát nem lépik túl, legfőképpen azonban hősies mártíromsággal viselik sorsukat.

Berlin „Angol Parkjában”, a Luna-Parkban van a Luna-hullámfürdő. Ez a fürdő minden nap éjjel egy óráig van nyitva. Hogy közös a bennefürdés, azt talán fölösleges is mondanom. A fürdőzők legnagyobb része a legifjabb korosztályokból kerül ki és ha véletlenül valaki egyedül jött a fürdőbe, — talán azt is felesleges mondanom, hogy legtöbbszörre nem egyedül távozik onnan.

A régi vicclapok eseten, izléstelen német nője, már régen a múlté. Választékosan öllöznek, csinosak, izlések és az arcfestészet legújabb vívmányai sem

Figyelem - 91

hiányoznak fegyvertárukból. A német nő csaknem kivétel nélkül dolgozik, rengeteget sportol, s ugyanugy kiveszi a részét a termelési munkából, mint a férfi. A német nők legnagyobb része eltartja önmagát, — nincs rászorulva arra, hogy a férjhez menésben keresse egyetlen menedékét és nagy részük nem is helyez olyan nagy súlyt a férjhezmenetelre

Hogy ez hová fog vezetni, az kiszámíthatatlan, Franciaországnak azonban, azt hiszem, egyelőre nem kell aggódnia a német revánstól.

Németh Ferenc.

A jászberényi ferencrendi kolostor története

1172-ben a berényi filiszteusok felépítik a Zagyva-parton a klastromot és a templomot, melyet az őket megterítő ferenceseknek ajándékoznak, kik innen művelik az Ur szőlőjét Berényben. A hitet erősítik, a vad erkölcsöket szelidítik, a jázsokat kezdik igaz keresztényekké átforgálni.

De jön 1526. Mohács és a török! Brodaries írja, hogy a török csordák a Jászságot és a két Kunságot is földulták, természetesen Berényt és a klastromot sem kímélték. A törökveszedelem mellett felüti fejét az új hit. Berényben is erősen terjed.

1560 elején, mikor a klastrom és a templom leég, a protestánsokat veszik gyanuba, hogy ők a gyújtogatók. Verancsics egri püspök a protestánsok főbjeit maga elé idézi és ezek közül többet elfogat. Hogy valóban ők gyújtották-e fel, erre nincs adatunk, de hogy részükről volt valami a dologban, az Verancsics egy 1561. évi leveléből látszik, mikor azt írja, hogy a berényi protestánsok nagyon félnek az ítéletből, mert már ajánlatot is tettek a templom és a klastrom felépítésére. Tényleg fel is építették e két barátok újból el is foglalhatták, de már nem sokáig maradhattak, mert jött a török Berényt megszállni.

Horvath Péter *Commentatio de initiis, ac majoribus Jazygum et Cumanorum eorumque institutionibus* c. munkájában 1596. Fényes pedig *Statistikájá*-ban 1583. évre teszi Berény elfoglalását, de inkább elfogadhatjuk dr. Tóth Tivadart azon állítását, hogy ez már 1565-ben bekövetkezett. Igazolja ezt az is, hogy a ferencrendiek évkönyvében ez évtől kezdve berényi rendfőnök nem szerepel. Az utolsó berényi rendfőnök Egeres László volt. A törökök elfoglalták a zárdát, a pátereket pedig elűzték. Innen kezdve a rend hitszónokokat küld Berénybe a gyönyösi házukból, de csak 1583-ig. Ettől kezdve ez is elmarad, mert nem volt elég emberük.

A török beült a klastromba és megerősítette azt. Földvárat, az időben ugynevezett palánkot, vagy huszárvárat csinált belőle. Adataink vannak, hogy valószínűleg az egész akkori Berény meg volt erősítve, azaz árokkal és földhányással körülvéve. A klastrom képezte a török parancsnok lakását és a spahik kaszárnyáját, a templomot raktárnak és istállónak használták, a sekrestyét pedig fürdővé alakították át.

Mint a berényi Jászmuzeumban őrzött török levelek Repeczky-féle magyar fordításából látjuk, nem is volt olyan rossz dolguk a berényieknek a török alatt. Tö-

rök kincstári birtok volt az u. n. Khász s mint ilyen, nem volt kitéve annyira a zsarolásnak és adóemelésnek, mint a környező jász községek, melyek hűbér- (tímár, ziamet) birtokok voltak, hol az adó jórészt a birtokos spahitól függött. Robottal a berényi palánkhoz tartoztak s csak ennek megszűnésével kellett a hatvani, sőt egri és szolnoki várakhoz járni, robotolni.

1594-ben Teuffenbach generális Tura és Hatvan között megveri a törököket és Berény elfoglalására indul, de a törökök nem várják be a támadást, hanem a palánkot és zárdát lerombolva, a Zagyva hídján átvonulva, melyet szintén felgújtának, elvonulnak Berényből. -- A hid a zárdá mellett vezetett át a Zagyván. Bartók Mártonnak a Tudományos Gyűjtemény 1827. évfolyamában közzétett „Jász-Berény városának ismertetése” c. tudósításában állítólag a hid megüszkösödött cölöpjeit 1788-ban a Zagyva medrének tisztítása közben a kolostor mellett megtalálták. A kivonulás után a hatvani szardsákbégek és a hatvani kádi kormányozza rendeleteivel Berényt.

A ferencrendi szerzetesek azért nem feledkeznek meg Berényről a megszállás alatt sem. A pápa 1617-ben Pozsegai Marinus ferencrendi szerzetest Belgrád püspökének kinevezi és joghatóságát az egész Bácskára, sőt Szegedre, Gyöngyösre, Pestre és még Jászberényre is kiterjeszli. Marinus püspök 1619-ben Berényben bérmál a Nagyboldogasszonyról elnevezett templomban 593 hívő keresztényt. Bérmálás abban az időben bizony ritka lehetett hódoltsági községben.

A törököt végre kiűzik. Szolnokot 1685-ben, Budát 1686-ban megveszi a

császári sereg, ekkor szabadulhatott fel véglegesen a Jászság. A törökök kiűzésekor Berényben is lehetett csata, legalább is erre enged következtetni a ferencrendi templom előtt levő halom, hová az elcseteket temették el.

Elhagyott és dűlledezett állapotban volt a klostrom, mikor 1694-ben Lipót király visszaadta a rendnek. Egy kis ház és Szent László király nevére egy kis kápolnát építettek maguknak az atyák a városban. 1698-ban csak 3 páter tartózkodott itt és a gyöngyösi konventtől függő hely volt. 1700-ban elnyeri a *residentia* címet és önálló lesz. 1734-ben pedig conventé alakul.

A berényi klostromnak valaha menedékjoga (sylum) is volt. Ezt igazolja az Országos Levéltár Kancelláriai osztályának iratai között őrzött egy 1751. évről keltezett okmány. Az eset a következő volt: 1751-ben több gyilkost végeztek ki a berényi vesztőhelyen, ezek egyike a támogatásával, a hóhér kezéből a ferencrendi templomba menekült. A királynénál Mária Teréziánál kegyelmet kértek hozzátartozói, amit meg is kapott. -- Ellenben a tanácsot, mivel nem őrizték kellően a bűnöst, megdorgáltatta, azokat pedig, akik a szökést előgáltatták és a hóhért megverték, megcsapatta.

1700-ban elkezdtek az atyák a templom és a kolostor újraépítését. A templom 1730-ra el is készült és Jézus Üdvözítőnk nevére fel is szentelik. A klostrom véglegesen csak 1755-ben készült el. Jelenlegi állapotában azóta áll fent.

Prückler József.

FLÖRENCI GÍTÁRON.

(Joseph Marion)

Az éj most édes álm nyomta el —
Angyal kezétől kapott alakot.
Alszik, de él... ha tudni akarod:
Ébreszd fel, szólítsd s meglátod: felel...

Aludni s vágyból lenni jobb nekem,
Amíg csak, Édes, élhetek veled.
Az álmainban párnás, hu helyet
Csak itt kapsz és itt halsz meg esőndesen.

És oly jó így régi rossz gitáron
És a multak borán élni lágyan
És az énekem léssz és az gyáram...
Pezsgős kehely s habfűhöz világom.

Kell-e most a szívem, felelj! dalok
Gyöngyör-forrása, ki örökkön él,
Még akkor is, ha rajt' a szemfödél...
Mikor majd én utánad meghalok.

...Jó így a rossz gitáron ritmusok,
Régi gyöngyös nedvét inni halkan,
Melyben, amikor utánad halltam
Ezer esztendők tize felhohog...

Az Éj, az Éj!... a vágyam fogta fel —
Csöndes kezettől kapott alakot
S bennem él és ha szívem akarod:
Ne ébreszd, ne szőlj s meglátod: felel...

(Ford.: Komáromy József)

Hirdessen a «Jászság»-ban

A jász-rög festője

Látogatás Gecse Árpád műtermében

Most, hogy az idő ősze fordult, jól esik visszaemlékezni a nyárra és a nyári kedves vendégeinkre, kik a komor idő beálltával elhagytak minket egy jó időre.

Nyári kedves ismerőseink közé tartozott Gecse Árpád is, ki az újabb magyar piktura izmos tehetsége.

A nyáron vendége volt Jászberénynek, itt élt közöttünk, festegette a zagyva-

érzem, hogy a hazai rög ad erőt Antheusként további munkásságomhoz.

A műterembe belépve, mindjárt szembe tűnt a *Jász főköttés menyecske* c. genre-je, egész Renoir-szerű elgondolásában. A női alak háttal áll felénk, az arca a tükörben tükröződik. Ez a képe is részt vett a stockholmi kiállításon.

A mester barátsággal fogadott és

menti tájakat és jó néhány portrét készített. Akadémiai tanulmányainak befejeztével, hol Balló Ede és Rudnay Béla voltak mesterei, már volt kiállítása nálunk.

Azóta nagy utat futott be. — Bécsben volt, Olaszországban járt, a velencei festőiskolában Stefani mester irányította; Róma, Velence, Nápoly — mindenünnen egy-egy kép — állomásai fejlődő tehetségének. — Ujabbán bőven hallunk róla, majd minden tárlaton szerepel képeivel és a képzőművészeti kritikák keresztüztét biztosan állja. A szolnoki művésztelepre kerül, az igazi céhbeli mesterek környezete: Fényes Adolf, Szüle Péter, Pólya Tibor, Zombory és Szilágyi stb., a finom miliő izmosították művészetét. Nagy megtiszteltetés éri, a főváros vásárol képeiből, József főherceg fogadja és a magyar stockholmi reprezentatív-kiállításon szerepel képeivel. Most már beérkezett festő, eltűnt műveiből az akadémikus modorosság; mestereinek hatása nem érezhető munkáin, mindenkitől független.

Igaz, hogy itt kezdődik az igazi művész!

Még a nyáron volt, hogy felkerestem zagyvaparti atelier-jében, ott, hol azelőtt egy másik jászberényi művész, Bertalan Albert dolgozott, ki most egy kis normandiai városkában festegtet.

— Nagy örömmel jövök ide haza Jászberénybe — mondotta. A környéken születtem, itt végeztem iskoláimat és ugy

Gecse Árpád: Jászmenyecske a tükör előtt.

kérésre szívesen kalauzol képei között, Erdemes megnézni azokat. Most látom mekkora utat tett meg legutóbbi jászberényi kiállítása óta. Igazi oeuvre-je bontakozik ki, hogy sorba nézzük képeit. Látjuk, lelkének igazi meghittetője a jász táj: a napsütötte róna, a falu vége, Zagyva partja s a zegzugos kisvárosi, vagy falusi utca. Lelkének igazi rokona a jász nép. A jásztáj tanulmányozása közben megnyílt szemének a levegő színesége és fokként felfedezte a természet színkeverésének csodálatos utjait, módjait.

A jász-rög festője vagyok, — mondotta.

Valóban igaz. A sorra vonuló képekből látom. A jász földet talán még senkiesem látta olyan szépen és annyi poézist nem talált senki az egyszerű életnyilvánulásokban:

a *Falu végét*-t a késő délutáni napsütésben, hosszú árnyékokkal a nap utolsó sárga sugarában;

a *Zagyvamenti alkonyat*-ot tompázó hangulatos tájával, a vízben tükröződő partmenti akácokkal;

a *Vihar után*-i napsütötte páratelt levegőjü jászberényi utcát.

A *Hazatérő juhnyáj* című plein-aire képén a nyári vihar újra meg újra feldolgozott motívumával találkozzunk; a nagy horizontu égen a felhők játékát is rajzolja mozgalmas erővel. Elöl a tempós lépésben haladó számadóval, ki nyugodtan ballag a nyáj után.

Finom érzékenységgel tudja megfigyelni a tájnak kevéssel kézzelfogható motívumait is, a ködöt és a levegőt. Téli tájképein nyilvánul ez jól. A jász tél: a tanyák és a falvak lomha élete — a téli alkonyatkor szőnon Szomszédoló *atyafiak* hangulatos képén.

Mérsékeltén naturalisztikus genreképeinek tárgyát szintén szűkebb pátriájának életéből meríti. Képeinek minden alakja rajzokban és mozdulatokban kitűnő, olyan, mintha magából az életből vágták volna ki, — igaziak és élők, bár nem fotografusi, hanem művészi hűségűek.

Képein a szó igazi értelme szerint való studium folyik, a természet tanulmányozása az emberi alakon át. A *Pipázó* csősz tanulmánya a jász magyar klasszikus arca. Olyan művész, aki félerővel semmit sem csinál, hanem minden feladatának egész valóját odaadja, mert minden hatáson eredeti erővel érvényesül a fiatal művész eredeti képzelet-járása.

Pejto c. képe méltán keltette fel a legmagasabb körök elismerését.

A *Fiumei kikötőben*, a *Velencei öreg templom* c. képén s a *Nápolyi tájkép*-én olaszországi emlékeit rögzíti meg, a kék eget, a tengert és a ragyogó napsütést.

Az aktgenre, tájkép mellett feltaláljuk képei közt, mint önálló műfajt, az arcképeket is.

Erőtéljes alkotás Czettler Jenő dr., a képviselőház alelnökének portréja, mely a Jászok Egyesületében Budapesten lesz decemberben ünnepélyesen leleplezve. Impozánsan megkapó Szabó József dr. bankgazdát életnagyságu képe s Kacsokovics Antal őrnagy, h. zászlóaljparancsnok gyönyörű atillában festett arcképe.

Egyszer alkalmam volt egyik portréja befejezésekor jelen lennem. Dósa Pálné urhölgyet ábrázolja a portré. Kiváló a

sárga georgette-ruhás urinő alapja. Fehér teint, fekete szem a kontrasztok izléses megválasztása. Micsoda finomsága a rajznak, még a részletekben is, különösen a kézfejek és ujjak kialakításában. Komoly portrétista tehetség.

Vannak történelmi és egyházi tárgyú kompozíciói is. Kár, hogy nem láthattam nagyszerű kompozícióját, melynek a latárjárás a tárgya. Csak egy tanulmányt mutat a mester, egy leköötött, feszülő izmu magyart.

Míg a mester képeit mufogatta, több mindenfeléről folyt a szó. Így megjegyeztem — kár hogy nem mindenki élvezheti és tanulmányozhatja tisztá művészetét. Mennyivel jobb volna, ha a város közönségének nagy tömege is érdeklődne a művészetnek ez ága iránt. Ez talán csak úgy volna elérhető, ha művészi nevelésben részesülne igazi művészek részéről. Amint hírlik, a szomszédos Szolnokon a kispolgárok szobáit is díszítik igazi műértékkel bíró képek.

— Ez azért van — mondotta a mester. — mert ott a művésztelep, ahol a mesterek állandóan dolgoznak, kiállításokat rendeznek és állandóan érdeklődést keltenek a közömművészetek iránt. Jászberényben is lehetne művésztelep, ha a Mánvi-féle kertet a város megvinné erre a célra. De hát erre a rossz gazdasági viszonyok miatt gondolni sem lehet. Pedig annak festői szépsége predestinálná erre a célra.

Ezután elbucsztam a mestertől és hazafelé tartva összefoglaltam a látottakat és arra gondoltam, hogy a festés körén még nagy feladatok várnak erre az igen tehetséges művészre, remélhetőleg még rájuk talál és meg is birkózik majd velök.

Kun László

SZABÓ FEKETE JÁNOS

kőfaragó és épületfakereskedő, Jászberényben

Fatelep: Bercsényi-utca 7. Siremlékraktárak: Bercsényi-utca 7. alatt a fatelepen és a Köhid mellett (Spekonya-ház)

O

Ajánlja dusan felszerelt siremlékraktárát, hol a legolcsóbban beszélhető: valódi és fényét megtartó fekete svéd gránit, továbbá mindenfajta és áru márványsiremlék. Mindennemű kőfaragó munkát vállal sírbolt (kripta) készitést és az összes építkezéshez szükséges kőfaragómunkát, vasból sirkeritést. Betonárúk. Kedvező fizetési feltételek

A gazdasági kisvasutak szükségessége a Nagyalföldön

Abból az évtizedes — közvetlen tapasztalatokon nyugvó — meggyőződésből kiindulva, hogy nagy magyar Alföldünkön szétszórt tanyavilág boldogulásának legelső és véleményem szerint elengedhetetlen feltétele az, hogy a gazdasági és kulturális szempontoktól távolfekvő kiszagadák és földműves szegények nagy tömegei részére a mozgási és ezzel a termelési lehetőséget — a speciális helyi viszonyokhoz simuló — olyan forgalmi eszközökkel biztosítsuk, amelyek nemcsak a tömegáruk, hanem a személyforgalom terén is, a legszegényebb kistermelőnek és munkásnak is biztosítsa a szabad mozgás lehetőségét, illetve, hogy az olyan menetrenddel és főképpen tarifával dolgozzék, amit a legszegényebb kistermelő is megfizethet. Nehogy bárki is félreértsen, egy szavam sincs az országos nagy utépítési program ellen, mert a közúti gépjárművek hatalmas lendületével szemben erre is szükség van, de ezzel szemben minden kétségen felül áll az is, hogy a magyar tanyavilág kistermelőinek és a földműves szegénység nagy tömegei érdekeit sem most, sem a közeljövőben semmiféle közúti gépjármű-vállalat nem szolgálhatja, mert annak fuvardíja nagyon drága és a nagy forgalmi hullámok lebonyolítására alkalmatlan.

Amint látjuk, minden modern nagy gazdaságnak elengedhetetlen kelléke saját gazdasági vasútja. Tul a Dunán, de a Nagy-Alföldünkön is, minden rendszeren felszerelt nagy gazdaságban látjuk azt, hogy cukorrépa és más egyéb tömegtermény elszállítása éppen úgy, mint pl. egy rendszeres tejgazdaság is megkívánja azt, hogy az illető gazdaság központja könnyű — a helyi viszonyokhoz simuló keskenyvágányú sínpárral legyen a legközelebbi vasút állomással összekapcsolva. A nagy vasútállomásoktól távolabb fekvő nagy-

birtok így megteremti a maga részére az intenzív termelés — a boldogulás lehetőségét. Ezzel szemben a nagybirtok körül elterülő kisbirtokosság és földműves szegények nagy tömege kénytelen a nagy távolságok és a legtöbbszörre járhatatlan utak leküzdhetetlen kényszerére alatti — ösrégi külterjes gazdálkodást folytatva — és a mindennapi kenyérért való nehéz küzdelemben, értékes munkaerejét óra- és napszámra menő gyaloglás vagy kocsi-zással elpazarolni. Mennyi nemzeti vagyon és temérdek munkaerő vész így kárba? Mennyi nyomorúság és nélkülözés jut osztályrészül a megbízható magyar tanyavilág derék munkásnépességének! Egy-egy hetipiac vagy vásár alkalmával ezrivel jönnek a kistermelők és földműves szegények felnapri vagy napi járásnyira kocsin vagy gyalog, talicskán vagy kézben hozva be áruikat a piacra! A munkásság kis körzetre van szorítva és még így is távol családjától tarisznából kénytelen élni, hogy családjának is jusson valami csekélyke keresetéből.

Vidéki városaink egészséges fejlődésének a legnagyobb akadályja az, hogy még saját területén szétszórt kisbirtokosság sem képes természetes piacába bekapcsolódni. Pedig a városok nagy határaitban szétszórt tanyavilág és a környék községeinek többtermelése és fogyasztása révén a város ipara és kereskedelme a város erőteljes és egészséges fejlődése szorosán összefügg.

Napról-napra mindinkább beigazolást nyer az, hogy a fentjelzett nagy közérdeket a leggyorsabban, a legolcsóbban és a legjobban — a helyi viszonyokhoz legjobban simuló gazdasági vasutakkal lehet kiszolgálni. Olyan gazdasági vasutakkal, amelyek a város piacáról indulnak ki, a leglakottabb utvonalon és telepeken, a községek kellős közepén, a főútvonalon

Pattanás, májfolt és szeplő ellen egyedüli és legbiztosabb szer a Tomory-féle „IDEÁL CRÉM“ és „SZAPPAN“

Hatása csodálatos.

I. sz. erősségű P 120

II. sz. erősségű P 2' —

|| Egyedül kapható:

|| **TOMORY ELEMÉR „Szentlélek“ gyógytárában,**
|| **Jászberény, Plebániával szemben.**

Utánzatoktól óvakodjunk. Csak akkor valódi, ha rajta van a TOMORY név.

és azok piacterein haladnak végig. Gazdasági vasutakkal, amelyek mindenütt könnyen hozzáférhetőek és amelyek minden tekintetben alkalmazkodnak a speciális helyi viszonyokhoz, a speciális helyi igényekhez.

A gazdasági vasut építési tőkéje kevesebb, mint egy egészen egyszerű keskeny műúté, amely távolról sem felel meg a mai gépjárművek forgalmi követelményeinek és amelyeknek évi fenntartási költségei évenként súlyos terhet rónak a közületre.

A közúti járművek szállítási költségei pedig messze fölülmulják a gazdasági vasut szállítási díjait ugyannyira, hogy a gépjármű közúti járművek díjtételeit a kistermelők és a földműves szegények — tehát az utastömegek és azoknak piacra kerülő — kismennyiségű áruai — el nem bírják, vagyis ezek a tömegek a gépjármű járműveket igénybe nem vehetik. Hogy ez így van, mindenki maga meggyőződhetik arról, hogy a rendes autóbúszjáratok mentén, piacnapokon százával járnak a talicskával és gyalogos piacok, azért, mert piacra kerülő csekély mennyiségű árujuk nem bírja el az autóbúsz viteldíját. Az alábbi táblázat világosan mutatja a gazdasági vasutaknak nagy díjszabási előnyeit.

Közl. eszköz	Viteldíj fillérekben				
	10	15	20	25	30
	k i l o m é t e r e n k é n t				
Autóbúsz	120	160	240	300	360
Máv. vicin.	48	68	80	120	140
Gazd. vasut	30	40	60	80	80

Megjegyzendő, hogy a gazdasági vasut olcsó díjtétele mellett még a kistermelők kézi batyuját, mint személypodgyászt díjmentesen szállítja, a munkásoknak igazolványuk alapján féljegyet ad és az iskolába járó tanulóknak 25 km. távolságig 250 pengőért havi bérletjegyet is

ad ki, mivel ezek hazuról mindennap reggel az iskolába és onnan délben haza, külön e célra berendezett személykocsikban járhatnak iskolába. A gazdasági vasuton naponként 4 személyvonatpár közlekedik. Piac- és vásárnapok nagy forgalmát pedig külön piaci és vásári vonatok bonyolítják le. A forgalom emelkedtével — mindig a helyi igényeknek megfelelően — további vonatpárok vezetettek be.

A Cegléd—vezsenyi 32,5 km. hosszú gazdasági kisvasuton pl. az évi átlagos utazási távolság 15 km., amiért 1928-ban egy utas átlagban 38,5 fillért fizetett. — Ugyanezért a közúti autóbúszok utasonként átlag 160 fillért, tehát négyszer annyit szednek. Nevezett gazdasági vasuton 1928-ban 255.300 utas fordult meg. A legnagyobb napi utasforgalom a jászkarajenői őszi vásár alkalmával, mikor is egy nap alatt kerekken 3500 utast továbbított a gazdasági vasut. Ugyanezen a gazdasági vasuton a folyó tanévben naponként már több, mint 60 tanulót szállít a gazdasági vasut.

Megjegyzendő, hogy nevezett gazdasági vasut mentén két év alatt végig kiépült a műút is azért, mert az építési anyagot a gazdasági vasut aránytalanul olcsóbbért szállította ki a helyszínére, — mint a közúti szekerek. Emellett az ut-fenntartási költségek is kisebbek, mint másutt, azért, mert a tömegáruforgalom túlnyomó nagyrészt a gazdasági vasut bonyolítja le.

Nevezett vasut immár 3 éve van üzemben. Ez alatt az idő alatt Cegléd város ipara és kereskedelme a gazdasági vasut révén hatalmas lendületet vett úgy, hogy ma már mindenki sürgeti a Cegléd környéki gazdasági vasut többi vonalának kiépítését, minek révén Cegléd város egy 110 km.-t felölölő gazdasági vasuthálózat központja lesz. Mintegy 120.000 kat. hold területen szétszórt lanyavilág és 6 szomszédos község gazdasági és kulturális életének központja így Cegléd lesz.

HUBER RUDOLF

VIRÁGKERTÉSZETE JÁSZBERÉNYBEN

a levágott virágok, eserepes növények, alkalmi esokrok és koszorúk legszolidabb és

LEGELŐNYÖSEBB BESZERZÉSI HELYE

Virágüzlet: Apponyi-tér 18. szám. (Városház épület). Kertészeti telep: Jászberény, III. kerület, Árvaház-utca 14. szám alatt, hol állandóan nagyobb friss növénykészlét áll a mélyen tisztelt közönség rendelkezésére.

Cegléd példáját már Szeged és Kecskemét is követte, ahol már szintén megépültek az első gazdasági vonalak. Nagy-kőrös város egy a város piacteréről négy irányban szétágazó gazdasági vasuti hálózat létesítését határozta el, amihez az érdekelt szomszédos községek a kívánt hozzájárulásait már megszavazták ugy,

hogy ez a gazdasági vasuti hálózat kora tavasszal minden valószínűség szerint létesül.

Évekkel ezelőtt a járszági gazdasági vasutakat is megtervezték.

Erről a tervről bővebben más alkalommal fogok majd beszámolni.

Sármezey Endre.

▲ jársberényi honvédtisztai ezriden is megrendezett nagyszerű Hubertus-ünnepélyén díszes magánfogatok emeltek az ünnepély pompáját és változatosságát. A megjelent dísfogatok közül gróf Waldeck Frigyes tchémén fogatán kívül lovag Balázsovich Oszkáré is méltó feltűnést keltett, melynek képét itt mutatjuk be olvasóinknak.

(Ifj. Papp Géza felvétele)

Uti jegyzetek

Ütemesen bongó ökörkolompok, zörgő parasztszekerek, nyikorgó taligák, fehérkesztyűs rendőr, lágyan suhanó fénylő autók, monstrumautóbuszok, maszatos gyerekek, tátongó s forgalmas boltok, cseléd- és urinép, lajbis parasztok, aktacsomós ügyvédek, kifutófiúk, korzózó leány- és dandysereg, cigarettáért szaladó pikkoló álmos, mosdatlan trógerok, kofák, fuvarozó kososok, friss diáksereg, hivatali altisztek, népség, katonaság — még mindig késik az alföldi város igaz-filme...

A modern életbe beletört, de még a multnak nyügét és biztonságos élet-érzését egy groteszk bélyegként magánviseelő kisvárosnak nem adatott meg még művészi kinyilatkoztatása, nem adatott meg a regény, nem adatott meg a bruegheli festmény a nagy flamandok nyüzsgő mintaképeire és a kisváros, különösen a millió előítélettel sújtott alföldi város ma még kristályozatlanul, jegecsesdetlenül bolyong az univerzumban, ha ugyan bolyong s ha ugyan ezt a bolyongást érzi...

Itt nincsenek problémák s a megszokottságnak minden évszakban egyformán-őszű ködében leng az élet ökörvályásan, vegetatív-, agrár- és gasztronomikus szellemben, hogy maradjunk meg e sokat ócsárolt idegen szavaknál. A zaj, a nagyvárosok autótűlökkel és zörgő kocsierekkel megtűzdelt zaja szinpadí, éles konturokkal festi be néha-néha a kisváros kullisszáit, hogy a színen megjelenő Csend hatásosabban tűnjön elő és meghódítsa e világot nem jelentő álmos deszkákat...

Plaisirs forcés à perpétuité...

Párizsban él egy kitűnő újságíró, Odette Pannetier, aki egész véletlenül — asszony. Asz-

szonysága nem akadály a „megíráshoz” s képessége valami merész és isteni elrugaszkodás a Czöbel Minkák, Noailles grófnék, Rohan hercegnék, a különféle Verák, Brigitták „istení”, jövedelmező kiténtetésekkel halmozott tehetségétől. Asszony, aki ír s asszony, aki tud írni — kevés van, olyan kevés, mint — hogy idevágó hasonlattal éljünk — kisváros korzóján harangszó után az ember.

Plaisirs forcés à perpétuité... A jó Odette, a jó francia-nő ebben a könyvében az elegáns garden-partytól a mocskos lebuajok számtalan változatán át viszi az olvasót annak a sorokban sehol egy szóval sem említett irgalmatlan nagyvárosi gyönyörvadászatnak állomásait, amelyekben egy nyomorult és ideáljavesztett nemedék iparkodik feledni a mámorokon át — céltvesztettségét, szomorúságát, lelki ürességét.

Fájjon a szíved, sirjon a lelked — nem bujhatsz senkihez. Feleség a férjedhez, aki robotol, ... férj az asszonyodhoz, ki pletykák és a tűzhely vagy valami unaloműző egyesület gondjait szövögeti maga köré, ... nem bujhatsz senkihez... Bolyong az élet itt is, akár Párizsnak garden-party-lebu-j-változatán át, ha ugyan ezt a bolyongást érzi...

Céltvesztettség, szomorúság, lelki üresség — ezen van ma a hangsúly, metropolisokban és kisvárosok zugaiban s ha garden-partyk és lebuajok nem is, de üvegvagdosások, kártyacsaták disznótorok és oleszó mámorok jelzik a nemedék feledniakarását.

S van-e, aki ezt be meri vallani?

(Prospero)

Jazyg- és hunleletek Szentes határában

A világhírű szentesi múzeum igazgatójának nyilatkozata a Jászság olvasói számára a legújabb ásatások eredményéről

A szentesi vármegyei múzeum gazdag gyűjteményei, különösen a nagy népvándorláskorabeli (jazyg, germán, hun, avar) nemcsak országos, de világhírűek. Legjobban bizonyítja ezt az, hogy sok külföldi folyóirat képekben ismerteti egyes tárgyait, leleteit — de főképen a külföldi tudósok idejövetele, akik között már indiaiak, japánok voltak...

Jelentőssé teszi a múzeumot, hogy abban a kőkorszaktól kezdve a honfoglaláskorig minden kor és pedig tekintélyes számban van képviselve, ami más vidéki múzeumban nincs — a legrégebb kőkort és a rómaiakat kivéve, ami természetesen is, mert akkor az alföld még édesvizi-tenger volt, a rómaiakat illetőleg pedig mert a római hadvezetést a Duna-Tisza-közi mocsaras terület a jó építés lehetőségének hiányában nem érdekelte.

Annál inkább ez a terület a mindenkori barbárság letelepülésének végcélja. Itt megtalálta a létfontosságú biztosító sok vizet, bennük a halakat, lovainak dus legelőt. A mocsarak védelmet, bizonyosfokú biztonságot nyújtottak s az azokból kiemelkedő földhátak lakóhelyül és az azokon szükségszerűségeiből (vizáradás ellen, népességszaporodás miatt) emelt halmok őrhelyekül, stratégiai pontokul szolgáltak. Ezekről messze lehetett ellátni, jelt adni tűz lángjával a távollevőknek. Az ide egymásután, századokon át jött népek megtelepedtek s ide temetkeztek is. Természetesen, hogy ezek mindegyikétől a sírokban különféle emlékek maradtak. Ezek a néma emlékek sokat beszélnek, csak olvasni kell tudni belőlük.

Nekem, mint a múzeum alapítójának, harminckét év óta igazgatójának volt erre módom. Háromezerkörüli sírt ástam fel és pedig a körülbelül ötezerévvél ezelőtt vé-

getért kőkorszaktól kezdve az ezerév előtti honfoglalóig ittlakott népek mindegyikétől származót.

A most folyó ásatások alkalmával az ugynevezett Kistőkén, a Tóth Gergely földjén eddig 85 sírt tártam fel. Tíz jazygot és 75 hunt, mely utóbbiakban egyet, amelyben az övdiszes vitéz lovával együtt van eltemetve.

Bár e két nép itt tartózkodásának ideje közel esik egymáshoz — előbbi az I.—III., utóbbi a IV.—V. században lakott itt —, mégis temetkezési módjuk eltérő egymástól. A jazygok kivétel nélkül arccal északfelé fordulva, míg a hunok és a többi népvándorláskorabeli nép keletfelé fekszik. Ez a szokás bizonyára az ősi hazára való visszaemlékezésből ered.

A jazygok a Kr. e. V. században a Volga északi részén lakott *sauro-maták* egyik ága, akitel a IV. században már a Dnyeper táján mint jazygokat ismernek s akik Kr. e. 50 körül az Aldunánál, majd az I.—III. században a Duna-Tisza közli Alföldön voltak. Ekkor juthattak el a mai Jásznagykunszolgna vármegye területére is és innen datálódik a jász-rokonság is... A jazygok valószínűleg szkyltha-eredetű nép. Náluk is megvan a turáni népeket jellemző vonás: lovasok, szerettek vándorolni. — *metanasta* — kóbor-névvél is jelezték őket. Valóban sokfelé találni őket az országban, de seholsem nagyszámmal. Tehát nem sok ideig lakhattak egyhelyben. Ezt igazolja az egy-egy feltárt temetőben levő sír is.

Tárgyaik, ékszereik nagyobb részét római eredetűek vagy utánzatok. Az edények díszítésében (rekeszes) germánhatás is található. Azt mondhatni, hogy emlékeikben sehol sem tűnik ki valami sajátos nemzeti jelleg. Egyetlen különleges jazygszokás az

NŐI KALAPOK!

Harisnyák, kesztyűk és nyakkendő ujdonságok, gyermekcipő különlegességek nagy választékban

VARSÁNYI JENŐNÉ CÉGNÉL,

Jászberény, Lehel épületében.
Női kalap alakításokat jutányos árban vállalok.

északi irányban való temetkezés és az, hogy a jazyg a gyöngyök özönét viselte — nemcsak a nyakon és karon, hanem a derekán és mindkét lábón a boka körül... A nyakon viselt *torquez* (keltáknál és magyaroknál is ismert) felerészben bronzsodrony, felerészben gyöngyökből áll. Ezt most találtam s egészben kiemelve a muzeumba hoztam. Fülönfüggőiket nagy kerek bronz — néha ezüst és arany — gránáttal díszítették. Készítettek még kalcedon, borostyán, karnool, üveg, kréta és kagylóból is. Találtam *fibulát* (ruhakapocs) *agyagorsót* (fonáshoz), edényeket, melyek majdmindig a lábhoz vannak téve s amelyekben ital, ételt áll, hogy a halott a másvilági utján ne nélkülözzön. Ezeknek alakja is római típusu. Mint különlegességet említem, hogy a jazygok nemcsak a római tárgyakat, ékszereket utánozták, de szokásait is. Értem a pénznek a halott szájába tételét. A görögök és rómaiak szerint az alvilág révésze, Charon, a Styx-folyón csak azt vitte át, aki a viteldíjat magával vitte. Ha ez nem volt a halottnál, annak lelke ott bolyonghatott az asphodelos-mezőkön. Hát bizony ez elég igazságtalanság, mertha valakinek akár mily jussa lett volna megnyugodni, de az obulusz nem volt a szájában, akkor nem juthatott el oda. Gondolkozni kezdtem ezen a furcsa szokáson. Felvetettem a kérdést, hogy a pénzdarabot miért adták a halott szájába, mikor azt a kezébe, vagy máshová is tethették volna. Erre ma-

gyarázatot sehol sem kaptam, vagy ahol kaptam, nem elégitett ki a felelet. Én nem tartom elfogadhatónak, hogy miután a tunikán nem volt zseb, ezért kellett az utolsó adományt a szájba tenni. Én ebben a szokásban rituális cselekedetet vélek. Tudott dolog, hogy a görög- és római-mitológia szerint a lélek a szájon keresztül távozik, nagyon valószínű: erre gondoltak akkor, mikor a lélek a szájon át távozik, utjába esve megtalálja az obuluszt, hogy biztosítva legyen a révész díja...

Sokmindent meg lehet tudni egy régi sirból. Olyan ez, mint egy kaleidoszkóp, - különböző változatokban mutatja be a letűnt korok embereinek emlékét és szolgáltatt kézzelfogható, hiteles adatokat a történelem megírásához.

A jászok a jazygok utódainak tartják magukat. De hogy megyékükben mégis kevés számmal van jazyglelet, nem azt jelenti, hogy azok — nincsenek, csak nincs, aki azokat tervszerűen felszínre hozza és kutassa. Jöjjön el valaki onnan a szentesi muzeumba, melyet egymásután keresnek fel budapesti, szegedi stb. tanintézetek. Itt látni fogják az őket érdeklő többszáz jazygleletet s bizonyára akad majd a fiatal generációból valaki, aki kedvet fog kapni azok hazai felkutatására, ami a helyi kultúra és a helyi történelem megismerése szempontjából — nem kis jelentőségű.

Csallány Gábor

A Városi Mozgó legközelebbi műsordarabjai:

November 26-án *Egy éjszaka emléke*. Lillian Harvey és *A rajnaparti várkastély*. Henny Porten főszereplésével.

November 28-án Molnár Ferenc nagy regénye: a *Rabok*.

November 30. és december 1-én Orczy bárónő világhírű történelmi regénye: *A vörös Pimpernel*.

December 3-án a *Floridai szűz* Rod la Rocque főszereplésével.

December 5-én Scribe és Legouve világhírű színműve: a *Szerelem álma*.

December 7. és 8-án Breando Cortez főszereplésével: a *Ghettó árvája*.

December 10-én a legújabb óriási *Tarzan* film.

December 12-én William Boyd: a *Nagy tűzpróba*.

December 14. és 15-én Gerda Maurus és Willy Fritsch óriási filmsodája: *A hold asszonya*.

December 17-én Hans Heins Ewers világhírű fantaszitlikus regénye: *Alraune* (Az ördög kunyhóján).

Továbbiakban színre kerülnek: a *Fehér rózsák asszonya*. Tolsztojev óriási színműve: az *Élő holttest*. Verdun. Harry Piel főszereplésével az *Éjféli utas* stb.

Névjegyeit olcsón készíti

ujévre minden más nyomtatványával együtt **Kovács és Baranyi könyvnyomdája**

Csevegések a régi jó jászberényi időkből

A császár megérkezése Jászberénybe

A császár és nem — a király jött Jászberénybe . . .

1857-et irtak a jász-székváros iktató-hivatalában, mikor egy akácillatu májusi napon eljött a három óra . . .

Az alig pár esztendőit-múlt szabadságharc nehéz emléke ült a sziveken, de a nép, a kiváncsi nép már a Cserónél is járt, hogy legalább lássa az osztrák császárt, akit a magyarokénak is mondanak. A megfogyatkozott és kismimizett jászberényi nép mindazért nem volt nagy számmal odakinn. A paraszt, mintha semmi se történt volna, tovább dolgozott háza-földje táján s tán a lézengők és hivatalos emberek voltak izgalomban.

Jön a császár és a császárné, akit a magyarokénak is mondanak!

A magisztrátus, élén Farkas János főbíróval, Nagy Sándor főjegyzővel, Farkas Péter plébánossal és nemes jeszenicei Jankovich György főkapitánnyal felöltötték a díszruhát. Az aradi emlékekkel megterhelt császár utján gyéren és muszájból felzugott itt-ott az éljen s három óra volt, mikor befordult a köhídon a hatlovas

hintó, hogy a főtemplomhoz hajtson. A császár bement a templomba, ahol három káplán és előkelőségek élén a plébános pár szóval fogadta. Majd felzugott az orgona.

Az orgonát Beleznay Antal főkantór kezelte és a pianókban és fortékban magyar lelkének különös melódiája zugott. A császár, Erzsébet és a magyaryülölő Albrecht kötelességszerűen hallgatták a köllő-főkantór mesteri zenéjét, majd felzugott az ének: Ah hol vagy magyarok tündöklő csillaga! . . .

És semmi baj nem történt.

Tán az volt a szerencse, hogy a Muhoray Sándornál megszállt Albrechtnek már nem volt ideje számonkérni a magyar egyháziének inszcenálójának, Beleznay Antalnak merészségét.

Másnap reggel egy poros, halálra-fáradt lovas érkezett a megyeházára, ahol Ferenc József és Erzsébet megszállt:

— Meghalt Zsófia főhercegnő!

A császár és kísérete még aznap elhagyták a várost.

Herceg Battenberg Ferdinánd huszár főhadnagy . . .

A sár valamikor még nagyon hatalmas tartotta Jászberényt.

Már állt a hatalmas kaszárnya, husz percnyire a főtértől, de aki megkockáztatta az utat észlőben, az elkészülhetett a legrosszabbra. Az egyes huszárezred és a gyalogzászlóalj tisztikara nem egyszer fordult a magisztrátushoz, hogy legalább gyalogjárdát vezessen a feneketlen sárban! Az 1875-ös évek podesztái azonban kényelmes, lassu ószjárásu emberek lehettek. Végre egy szép nyárutói napon megszűletett a járda!

Egyetlenszál deszkát fektettek le a kaszárnyáig! Megvolt tehát a járda. De ha ne adljisten valaki szembejött az emberrel, az feláldozhatta félállat újra.

A tisztikar tehát valami részleges eredményt elért, bár rettentő nagy ur is volt három évig kebelében, herceg Battenberg Ferdinánd, A bolgárok későbbi cárja!

A gyakorlatok mégis úgy folytak, mint más rendes időben. Minden reggel kivonult a büszke huszárezred a cserőnmelletti gyakorlótérre esillőgő ruhában, kényes paripákon. A herceg akinek Dobner százados volt a szárnysegéde, rendes, beosztott főhadnagyként lovagolt az egyik élén. Így vonult az ezred a főtérre át.

A Balogh Sándor-háznál Dobner százados mindig kiugratott. A Lehel utca végén állt a Kórlaky-cukrászda, — kitűnő abszintje volt.

S Dobner sose ment el addig innen, míg 7-8 pohárral fel nem hajtott a legnagyobb melegben is.

A herceg ezt ugyanugy megszokta, mint a másik sarkon levő horbély- és fogmütermé-látogatói és tulajdonosa, Mogeec János.

A híres, egyetlen mütermé legkülönbözőbb-rangu pácienseinek Dobner nem volt nagy újság. Csak egy kissé abamaradt a szappanozás, a vendégek felnéztek az újságból, Mogeec mester abbahagyta a fogluzást, aztán újra ment minden. Ha mégis beletört a fog az operációba, nyugodt szívvel küldte el a páciens-t alaposan meg is nyugtathatta, mert csak ennyit mondott:

Ne busuljon, István bácsi, eljön holnap is. Maga lesz az első!

Mertha Mogeec mondta a rossz fog kijött, ha nem is mindjárt, de egy hét alatt biztosan. A legyek serege sem egyezett volna bele. Unta volna az éhes sőtát a csipeszeknek, fogóknak, beretváknak és tükrökön. Az éhes legyeknek vendég kellett. Minél több vendég . . .

Okos ember tudja, hogy a reklám mi célt szolgál, hirdessen tehát.

TISZTÍTÓ-VÍZ

Ki mindenkéül többet szenvedtem,
Úgy szeress engem Uram-Istenem,
Mikéül legkedvesebbik szenteted.

Öleljen Nap-szivedre karod,
Érezzem: nemcsak ütlegeüli tudsz,
De becézni is, ha úgy akarod.

Ne bánts többé. Ostorod már letedd
S csók-balfszammal gyógyítsd ezer sebed,
Amit Te adtál, s szörnyü Életed.

Csókolj, cirógasson lágy két kezod
S ne olvasd rám: öröme-szomjazó
Ifjú testem mily sokszor vétkezett.

Fény-lelkem is tengernyit bünözött,
De mégis makulátlanul ragyog
A csül világ vétkesei között.

S ugy-e, szenteid közö üteted
Lelkem, amelyet egyre áradó
Tenger-könnyem fehérre furdetett...

(Aradi-Szabó István)

Zenekulturánk bajai

Meg vagyok gyözödve róla, hogy sokan vállvonogató fölénnyel fognak mosolyogni, mikor ennek az írásnak a címét elolvassák. Hanem azért mégis beszélni kell a kérdéscról. Beszélni kell akkor is, ha nem látszik tulságosan aktuálisnak.

Mert nem látszik annak, amikor a jelenkor zavarosan, kisvonalu praktikusságot néző sietségben összehordott épületében mind szűkebb és inferiúrusabb helyet foglal el a művészet, amely pedig valamikor a diszteremben székel és nem látszik annak különösen nekünk, magyaroknak, akiknek az életében a létért való küzdelem adja meg a vezető-, sőt talán egyetlen hangot.

A látszólagos aktualitás mércéje azonban nagyon felületes szerszám, azt csalhatatlan műszernek elfogadni nem lehet. Különben is hiszem, hogy még azoknak is, akik — kényszerűségből, vagy fanatikusan — ezzel a mértékkel osztják be egész életüket, kell lenni az ünneplő kabátjukban egy finomabb műszernek, amely pontosabb eredményt mutat.

És végül is beszélni kell, mert kínos szó nélkül nézni azt az érzékletlenséget, amelyet nálunk ezen a téren tanusítanak.

Ugy érzem, hogy mondanivalóim azzal a vallomással kell kezdenem, hogy tulajdonképen a címet nem egészen helyesen választottam meg. Mert bajai csak egyébként létezőnek lehetnek, zenekulturánk pedig valójában — valljuk be szé-

gyenkezve, de bátran — nincs. Mert az még nem zenekultura, hogy fel tudunk s fel tudunk mutatni néhány zeneszerzőt és előadóművészt, akik világviszonylatban is kimagasló egyéniségek, hanem a tömegnek a zenével való kapcsolata szabja meg. Már pedig ha ebből a szempontból vizsgáljuk meg a kérdést, nagyon szomorú eredményre jutunk.

Mert az a liter-borok és cigány homlokára ragasztott bankók társaságában született közkeletü szólom, hogy „*dalos nemzet vagyunk*”, fehér asztalon tuli objektivitásnak, valljuk be, kissé tulságosan nemzetelészínü objektivitás.

Nálunk a tömegek — bele értve a középosztályt is kevés kivétellel — zenei izlését a „*kuplék*” és a „*magyar nóták*” nevelték nagygyá. Azok a magyar nóták, amelyeknek magyarságához meglehetősen sok szó fér ugyan, de viszont imádóikat ez nem akadályozhatja meg abban, hogy árnyékukban „*pártoljuk a honi ipart*” kiáltással író hadjáratot ne indítsanak minden más muzsika ellen.

Meg kell azonban mondani az imádóknak, hogy a zene nem gasztronomikus örömkök fokozására való, nem is az a célja, hogy az alkoholnak nyújtson segítséget az agyi gátlások megszüntetésében s végül nem az a hivatása, hogy a táncnak — érte alatta azt a formáját, amely legfeljebb csak a szekszuális indulatok levezetésére szolgáló, meglehetősen ártatlan szurrogátumnak minősíthető — a kerítője legyen.

Mert körülbelül erre a három célra prostituálták nálunk a muzsikát. Ez a kuplék és nóták nevelésének logikus következménye. A zenének ez a formája ugyanis csak fizikai, vagy legjobban esetben is csak egészen felületes és bizonytalan pszihikai műélvezést nyújthat, az intellektushoz azonban semmi közö. Nem is lehet.

A közönség azután, amelynek a zenei izlését a nóták fejlesztették ki, nagyrészt elveszett a komolyabb muzsika számára. Sokaknál megvan ugyan a jóindulat annak a befogadására is, ami annyiban áll, hogy megpróbálják azt is a nóták receptjére élvezni. Kísérletük természetesen kudarcra jár s ebből a kudarcból súlyos averzió születik minden zene ellen, amely az ő műélvezésükkel nem egyeztethető össze.

Csak meg kell figyelni őket, amint a koncertteremben végig kínlódják a műsört s azután tapsolás közben kiül az arcukra az a fanyar érzés, hogy no, ezt ugyan kár volt meghallgatni: — önkéntelenül is az az époszi állatka jut az eszünkbe, aki sokat hallotta dicsérgetni az emberektől a

rózsát s mikor egy az utjába akadt, nagy passzióval látott hozzá a — lelegetéséhez. Ha mernének öszinték lenni, körülbelül olyan kritikát lehetne tőlük hallani, mint amilyent a kis szürke mondott a rózsza izéről.

Nem szeretném, ha félreértenének. A kritika, amelyet elmondottam, távol áll minden fölényeskedéstől, vagy rosszindulattól. Egyetlen célt kíván szolgálni, azt, hogy minél élesebben vigye bele a köz-tudatba, hogy bajok vannak ezen a téren, amelyek orvoslásra, hiányok, amelyek pótlásra várnak.

Nyilvánvaló, hogy az iskola tehet a legtöbbet, de az is nyilvánvaló, hogy éppen az iskolának vannak mérhetetlen bünei ezen a téren. A régi típusu iskolának, amely nem szünt meg fennen hangoztatni azt az elvet, hogy nem a praktikus életre nevel, hanem általános műveltséget akar adni. Ennek ellenére nagyon jól tudjuk, hogy — minden jelszó ellenére — még a lehetősége is ki volt zárva annak, hogy valaki ebben az iskolában a zenei műveltség ábcéjét megtanulhassa.

Különös, hogy éppen ma, amikor a jelszavak kezdenek megváltozni az iskolában, látunk némi örvendetes javulást ezen a téren. A fejlődés azonban csak akkor fog érne valamit, ha nem fog megállni azon a ponton, ahol ma van.

dr. Sz. D.

JÁSZSÁG TÖRTÉNELMI DÁTUMAI

A múlt számunkban közölt sorozatban véletlen hibát folytán Jászberényvel kapcsolatban május 6-át írunk, holott a dátum 3-a. Ugyanígy kimaradt a szövegből: „a városban elterjedt hírek szerint” román lovasok tüntek fel Boldogháza körül stb.

1919.

Karcag. Julius 25-én döntő ütközet.

Reggel a román hadsereg gyülekezik, rendbeszedi magát és Kisujszállás-felé támadásba megy át. A két város közt egész nap folyik a harc, bár a csata sorsa már délben eldőlt, midőn a románok Kunhegyes-felől oldalba támadták a vörösöket. Délután 1—5 óra között a vörösök visszavonják tüzrészegüket Karcag felől s az egész vonalon megkezdik a visszavonulást. Az út azonban Kenderes alatt el volt zárva. Így a vörösök Turkeve irányába húzódnak, amely visszavonulás mindinkább meneküléssé fajul. E napon holtakban, sebesültekben és foglyokban a vörösök mintegy 15000 emberüket veszítik.

Szolnok. A románok özönlenek a Tiszaparttra. Julius 29-én újból megkezdik Solnok ágyuzását, sőt szolnokai gazdák az inenső parton is találkoznak román járőrökkel. A vörösök menekülése a tűzben álló Tiszahidon egyre tart. Este 7 órakor a vörösök — bár visszavonulásuk nem fejeződött be — a közuti hidat felrobbantják.

Kisujszállás. A román királyi pár július 28-án vonaton indéérkezik. Ferdinánd és Mária királyné azonban nem mennek a városba, a szalonkocsikban maradnak s onnan rándulnak ki a front egyes szakaszaihoz.

Abádszalók. Julius 29-én a románok átkelnek a Tiszán egy pontonhídon. Ugyanekkor Köteleket is bombázzák, bár számbavehető vörös-csapattestek nincsenek a faluban. Mintegy 2000 gránát zudul Kötelekre.

Jászladány. A 101., 32., 34. és 19. számú vörös ezredek kelleetlenül harcolnak az előrenyomuló románok ellen. Julius 31-én délelőtt autón megérkezik Kun Béla, beszédet intéz a katonákhoz, a csapatok azonban közbeszólnak, lehurrogják, sőt lelövessel fenyegetik. A románok délután 5-re ütegeikkel annyira megközelítik Jászladányt, hogy hatórafelé már bombázni kezdik. Kun Béla már előbb visszament autóján, most a vörös-hadsereg indul vissza rendetlen tömegekben az alsószentgyörgyi, jászkiséri és ujszászi utakon. A románok este 8-kor utcai harc után elfoglalják Jászladányt.

Szolnok. Ugyanezen a napon reggel 8 óra előtt itt is megkezdődik a románok újabb ágyuzása. Délután fél 2 órakor a vörösök lassan szivárogznak a városból. A katonai parancsnokság vonata Steinbrück parancsnokkal Cegléd-felé indulóban van, de mielőtt távoznának, a munkástanács a direktoriummal tartott értekezleten elhatározza a város feladását. A direktorium is menekül s először az osztrák-magyar bank fiókjának pénzkészletét is magával akarja vinni. Szurgoth pénztárnok felvilágosítja őket, hogy az előálló pénztelenség miatt elsősorban a munkás-ság vallna kárt a városban, erre a direktorium letesz szándékáról. Négyóra a románok pergőtüzet kezdenek a város ellen s ezt folytatják este nyolcig. Alcsinál román lovasjárőrök mulatkoznak. Éj-jel 11 órakor Bede László direktóriumi tag a városban nem talál egyetlen vöröskatonát.

Lapunk legközelebbi száma decem-berben, karácsonyra fog megjelenni

Szerkesztő válaszol.

B. Z. „DUCE”

Perdöntő egyedül Kemechey könyve. Az emlékezeses kitétel tavaly március 3-án hangzott el s az osztrák lapok reagáltak is rá. Eredetiben a következő: Sul Brennero c'è, in piedi, con i suoi vivi e con i suoi morti, tutta l'Italia! Questa è l'ultima volta che io parlero su questo tema: alla prossima volta farò parlare i fatti.

KERESKEDŐ.

Használt berendezési tárgyainak eladása nem forgalmiadóköteles ügylet, mert nem foglal-kozik vele üzletszerűen. — Leszámitolás esetén a forgalmiadónak nem a váltó névértéke, hanem a kinnattal kisebbitett, tehát a váltóért kapott összeg az alapja. Ha a váltót azonban más módon továbbadják, a névérték válik az adó alap-jává.

N. Z. Jászberény.

A közigazgatási bíróság már 1921-ben hozott egyik döntése szerint a haszonélvezet megszüntése előtt önként befizetett illeték visszatér-tesenek helye nincs.

„KUTATÓ”, Apáti.

Wallis kanton anjwiersi völgyének néhány falujáról tartja a közhit, hogy azok Attila hun-jaitól vagy a kalandozó magyaroktól származ-nak. E merész feltevést több külföldi író is helyesnek tartja, bár ősi nyelvüket megállapítani nem lehet, a mongoloid-vonások pedig, melyek állítólag még a múlt század elején megállapí-thatóak voltak, ma már nem láthatók. — Igen, címe: Thierry Amadé: Attila történelme. Ráth-kiadás.

JÁSZSÁG

társadalmi, művelődési, gazdasági és irodalmi folyóirat

Megjelenik évenként tízszer

Felelős szerkesztő: Komáromy József

Kéziratok és levelek: — Jászberény, Postafiók II. — címre küldendő

Előfizetések és hirdetések díja (mm-soronként 8 f) Kovács és Baranyi könyvnyomdába küldendő

Előfizetési ár egy évre P 3.50, félévre P 1.90 — Egyesszám ára 40 fillér

Ne sajnálja az időt

és ha nyomtatványt készített, mielőtt máshol megrendelné, kérjen áraján-latot a szép munkáiról és szolid áraitól általánosan elismert

Kovács és Baranyi könyvnyomdájától (Megyeház-utca 2.)

mert ezáltal sok pénzt takarít meg és kiadása észrevehetően kevesebb lesz.

JÁSZSÁG

című folyóirat kiadóhivatala. Hirdetések, ennek díjai valamint a lapra szóló előfizetések is ide küldendők.